СЕРІЯ «Кримінальне право»

УДК 343.3

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-11\(17\)-468-476](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-11(17)-468-476)

Деркач Діана Віталіївна, студентка 4 курсу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Інституту прокуратури та кримінальної юстиції, вулиця Пушкінська, 106, Харків, Харківська область, 61000, тел.: 099 320 64 36, email: dianaderkach28@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2212-3015>

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ВЧИНЕНІ У СТАНІ АЛКОГОЛЬНОГО, НАРКОТИЧНОГО ЧИ ІНШОГО СП'ЯНІННЯ АБО ПІД ВПЛИВОМ ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ, ЩО ЗНИЖУЮТЬ УВАГУ ТА ШВИДКІСТЬ РЕАКЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЩО ПОРУШУЮТЬ БЕЗПЕКУ РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЮ ТРАНСПОРТУ)

Анотація. У статті досліджується питання кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, вчинені у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Метою статті є виявлення та розгляд особливостей кримінальних правопорушень, що вчинені у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Стрімке поширення алкоголізму та наркоманії у нашому суспільстві пов'язане зі втратою значною частиною населення, переважно молоддю, життєвих перспектив та ідеологічних орієнтирів. Вживання алкоголю та наркотиків є спробою уникнути життєвих проблем відійти від побутової невпорядкованості, сімейного дискомфорту тощо.

Актуальність теми зумовлена недосконалістю норм чинного національного законодавства щодо кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, які здійснюються під впливом алкогольних, наркотичних або інших токсичних речовин і в наслідку знижують компоненти уваги та швидкості реагування.

Швидкі темпи розвитку економічної сфери нашої держави відкрили великі можливості для підвищення рівня життя громадян, але це, у свою чергу, дало поштовх і для розвитку злочинності, різновиди якої становлять сп'яніння,

вживання наркотиків та багато іншого.

Очевидно, що поставлені питання потребують осмислення, публічного обговорення та спроби вирішення через єдине розуміння норм права.

Відмічено, що в деяких випадках, здійснення розслідування правопорушення, яке здійснюється під впливом наркотиків, призначають судово-психіатричну експертизу. Розвиток методики цієї експертизи, впровадження нових способів дослідження допомагає досягненню кращих результатів у відповідях на запитання, які виникають в ході проходження адміністративних, цивільних або кримінальних справ щодо психічного стану людини.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, безпека дорожнього руху, стан алкогольного сп'яніння, транспортний засіб, керування транспортним засобом; алкогольне, наркотичне чи інше сп'яніння; вплив лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Derkach Diana Vitaliyivna, 4th year student of Yaroslav the Wise National Law University, Institute of Prosecutor's Office and Criminal Justice, 106 Pushkinska Street, Kharkiv, Kharkiv region, 61000, tel.: 099 320 64 36, email: dianaderkach28@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2212-3015>

CRIMINAL LIABILITY FOR CRIMINAL OFFENSES COMMITTED UNDER THE INFLUENCE OF ALCOHOL, DRUGS OR OTHER INTOXICANTS OR UNDER THE INFLUENCE OF DRUGS THAT REDUCE ATTENTION AND SPEED OF REACTION (ON THE EXAMPLE OF CRIMINAL OFFENSES THAT VIOLATE TRAFFIC SAFETY AND TRANSPORTATION OF TRANSPORT)

Abstract. The article examines the issue of criminal liability for criminal offenses committed under the influence of alcohol, drugs or other intoxicants or under the influence of drugs that reduce attention and speed of reaction.

The purpose of the article is to identify and consider the features of criminal offenses committed under the influence of alcohol, drugs or other intoxicants or under the influence of drugs that reduce attention and speed of reaction.

The rapid spread of alcoholism and drug addiction in our society is associated with the loss of a significant part of the population, mostly young people, life prospects and ideological orientations. Alcohol and drug use are an attempt to avoid life's problems, to get away from domestic disorder, family discomfort, and so on.

The urgency of the topic is due to the imperfection of the norms of the current national legislation on criminal liability for criminal offenses committed under the influence of alcohol, drugs or other toxic substances and consequently reduce the components of attention and speed of response.

The rapid development of the economic sphere of our country has opened up

great opportunities to improve the living standards of citizens, but this, in turn, has given impetus to the development of crime, the types of which are intoxication, drug use and more.

Obviously, the questions need to be understood, publicly discussed and tried to resolve through a common understanding of the law.

It is noted that in some cases, the investigation of an offense committed under the influence of drugs, appoint a forensic psychiatric examination. The development of the methodology of this examination, the introduction of new research methods helps to achieve better results in answering questions that arise in the course of administrative, civil or criminal cases concerning the mental state of man.

Key words: criminal offense, traffic safety, state of intoxication, vehicle, driving a vehicle; alcohol, drugs or other intoxication; the effect of drugs that reduce attention and speed of reaction.

Постановка проблеми. Керування транспортними засобами під впливом алкоголю визнається на рівні держави найбільш актуальною проблемою. Вона є провідною серед всіх спричинених дорожно-транспортних пригод (далі – ДТП). У Стратегії збільшення рівня безпечності дорожнього руху в Україні на минулий рік було зазначено, що в Україні переважаюча кількість ДТП, які закінчилися тяжкими наслідками здійснюється в ході вживання алкоголю водіями, а також через недосконалість контролю за дотримання правил та виконання закону в сфері дорожнього руху. Особливо це стосується також осіб, що керують транспортним засобом під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції [1]. Актуальність теми зумовлена недосконалістю норм чинного національного законодавства щодо кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, які здійснюються під впливом алкогольних, наркотичних або інших токсичних речовин і в наслідку знижують компоненти уваги та швидкості реагування.

У статті 21 Кримінального кодексу України (далі – КК України) встановлено загальне положення щодо кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, вчинені у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції. Зокрема встановлено, що особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, підлягає кримінальній відповідальності [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення, вчинені у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів є об'єктом уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців.

Метою статті є виявлення та розгляд особливостей кримінальних правопорушень, що вчинені у стані алкогольного, наркотичного чи іншого

сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

Виклад основного матеріалу. Для аналізу цієї проблеми дуже важливим є знання ознак, які є типовими та можуть свідчити про здійснення правопорушення під впливом цих речовин. В першу чергу, такі ознаки можливо виявити щодо особи, яка вчинила правопорушення. Виявити цей стан можливо за наступними критеріями: звуження чи розширення зіниць, які мають здатність не реагувати на світло; запах з порожнини рота (у випадку алкогольного сп'яніння); уповільнення або ж пришвидшення ходи та рухів загалом; підвищене почервоніння обличчя або не типова для здорової людини блідість [3].

В деяких випадках, здійснення розслідування правопорушення, яке здійснюється під впливом наркотиків, призначають судово-психіатричну експертизу. Розвиток методики цієї експертизи, впровадження нових способів дослідження допомагає досягненню кращих результатів у відповідях на запитання, які виникають в ході проходження адміністративних, цивільних або кримінальних справ щодо психічного стану людини [4].

Перейдемо до дослідження елементів складу кримінального правопорушення, що вчинені у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції. Основними родовими об'єктами, які в першу чергу страждають від кримінальних правопорушень, що вчинені у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції розміщені в розділі XI Кримінальні правопорушення проти безпеки руху та експлуатації транспорту. А додатковими родовими об'єктами виступають розділи II Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи, XII Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності та інші.

Предметом цих правопорушень є: транспортний засіб, шляхи сполучення, споруди на них, транспортні комунікації, вокзали, засоби зв'язку, сигналізації, автоматизації, які забезпечують безпеку руху засобів переміщення.

Об'єкт більшості цих правопорушень описано в законах як кримінальні правопорушення, що вчиняється з матеріальним складом, меншість подібних правопорушень – з формальним.

В науці кримінального права загальним є підхід щодо класифікації об'єктів кримінальних правопорушень: загальний, родовий, безпосередній.

Найбільш важливою та обов'язковою характеристикою кримінального правопорушення з матеріальним складом виступають наслідки. Наслідком у цих статтях кримінального розділу є: смерть однієї або кількох осіб, легкі, середньої тяжкості та тяжкі тілесні ушкодження, або ж матеріальна шкода та ін.

Знання про кримінальну відповідальність громадян, які здійснили кримінальне правопорушення під впливом алкоголю, ґрунтується на загальних

принципах вини та несення відповідальності. Подібне питання вивчається вченими – науковцями в сфері кримінальних правопорушень протягом тривалого часу. Ця проблема не втрачає своєї важливості та актуальності і на сьогоднішній день. Юристи, які досліджують цю проблему, до нашого часу не зійшлися до спільної думки, тому що досить суперечливим є момент про осудність чи неосудність людини, яка здійснила кримінальне правопорушення під впливом алкоголю.

Розпочнемо із дослідження стану сп'яніння, а також характеристика його видів, ступеня та з'ясування правового значення стану сп'яніння у чинному кримінальному законодавстві.

Стан під впливом алкогольних речовин або «алкогольне сп'яніння, збудження» - це стан особи, який виникає в результаті надмірного вживання речовин алкогольного характеру. І, як наслідок, призводить до фізіологічних, психічних, вегетативних та неврологічних розладів.

Виокремлюють три рівня ступеня сп'яніння під впливом алкоголю: легкий, середній та тяжкий. Вважається, що під час дії алкоголю зберігається можливість особи усвідомлювати власні діяння і при свідомості регулювати їх, навіть в дещо обмеженому вигляді. Така можливість дає змогу судді визнати таку людину осудною[16].

Суттєво відмінну від алкогольного сп'яніння ознаку являє патологічне сп'яніння, яке за своєю етимологією відносять до розладів психіки, яке пов'язується із сп'янінням. Професор П.Л. Фріс характеризує «патологічне сп'яніння» як не просто ступінь якогось сп'яніння фізіологічного характеру, але і психічний розлад тимчасової дії, які виключають осудність. В такому випадку, суб'єкт, який здійснив кримінальне правопорушення у стані патологічного сп'яніння, втрачає здатність до усвідомлення власного правопорушення, фактичний характер та небезпеку яку несуть для суспільства, а також керування ними. На підставі такого стану проблеми, особа згідно судово-психіатричної експертизи може бути визнана неосудною та не підлягати кримінальній відповідальності» [6, с.117].

Для людей, які вчинили кримінальне правопорушення в стані алкогольного сп'яніння, застосовується судово-наркологічна експертиза. Така експертиза дає змогу зрозуміти наявність стану сп'яніння в правопорушника під час вчинення ним кримінального правопорушення.

До повноважень експерта не входять висновки про вину обтяження, характер сп'яніння, примус та тип лікування[9].

Судова експертиза – це дослідження на підставі специфічних знань у сфері науки, техніки, мистецтва, ремесла чи об'єктів, явищ чи процесів з метою надання результатів з питань, що є чи можуть бути предметом розгляду на судовому процесі [10].

Судово-медична експертиза здійснюється з метою дослідження на фоні специфічних знань матеріальних об'єктів, які вміщують інформацію про обставини справи, яка знаходиться на впровадженні органів дізнання,

слідчого, прокурора та суду. Така експертиза відбувається відповідно постанови особи, ка здійснює дізнання, слідчого, прокурора, судді і відповідно ухвали суду. Проводиться експертиза фахівцем державної установи судово-медичних експертиз МОЗ України та здійснюється на засадах підприємництва, ліцензії, яке надається Міністерством охорони здоров'я України [11].

У стані алкогольного сп'яніння, з юридичної точки зору, розуміють психічний стан людини, який виявляється в результаті вживання алкоголю та призводить до фізіологічних, психічних, вегетативних та неврологічних розладів. Вважається, що під дією алкоголю може зберігатися здатність до усвідомлення власних дій, але не в ідеальному стані. Медична сутність такого стану визначається як гостра алкогольна інтоксикація, яка відбувалася в результаті вживання алкогольних напоїв та є залежною від процесів резорбції та елімінації [12].

Відповідно до пункту 2.9. Правил дорожнього руху (далі – ПДР) Водієві забороняється:

а) керувати транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння або перебуваючи під впливом наркотичних чи токсичних речовин;

б) керувати транспортним засобом у хворобливому стані, у стані стомлення, а також перебуваючи під впливом лікарських препаратів, що знижують швидкість реакції і увагу;

г) передавати керування транспортним засобом особам, які перебувають у стані алкогольного сп'яніння, під впливом наркотичних чи токсичних речовин, у хворобливому стані, у стані стомлення або під впливом лікарських препаратів, що знижують швидкість реакції і уваги [18]. Таке порушення ПДР відноситься до характеристик об'єктивної сторони кримінального порушення і впливає на його кваліфікацію [13].

Колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду в Постанові від 26 квітня 2018 року вказала, що «керування транспортним засобом у стані сп'яніння належить до характеристики стану свідомості та волі суб'єкта кримінального правопорушення, тобто до внутрішніх характеристик складу кримінального правопорушення, а тому вважати її ознакою об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення є недопустимим» [14].

Слідчими ГУНП в Івано-Франківській області зареєстровано кримінальне провадження за ст. 286 КК України. Під час досудового слідства встановлено, що у червні 2016 р. на автошляху, що розташований в Івано-Франківській області, водій транспортного засобу «ВАЗ 2106» гр. В., перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, вчинив наїзд на групу дітей, які рухалися узбіччям дороги в зустрічному напрямку. Після проведення судово-медичної експертизи встановлено таке: перша особа пройшла амбулаторне лікування та отримала легкі тілесні ушкодження; друга особа проходить тривале амбулаторне лікування та отримала тілесні ушкодження середньої тяжкості;

третя особа проходить тривалий курс лікування в умовах КЗОЗ та отримали тяжкі тілесні ушкодження[15].

Резорбція алкоголю – процес всмоктування його, поширення та встановлення дифузної рівноваги в тканинах організму. Період резорбції триває 1–2 год після вживання алкогольних напоїв. Підвищують швидкість резорбції напої, що містять вуглекислий газ (шампанське, пиво), фізичне навантаження та інші чинники. Резорбція сповільнюється у випадку наповнення їжею шлунку, черепно-мозкової травми або вживання солодових напоїв. Елімінація алкоголю – видалення з організму алкоголю. Якщо вміст алкоголю в крові нижчий, ніж у сечі, яка міститься в сечовому міхурі, то це є ознакою фази елімінації [17, с. 441; 19].

Висновки. З урахуванням вищевикладеного, кримінальні правопорушення, що вчинені у стані алкогольного, наркотичного та іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, які знижують увагу та швидкість реакції потребують подальшого вивчення.

Література:

1. Стратегія підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2020 року, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.06.2017 № 481-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481-2017-%D1%80#Text>
2. Кримінальний кодекс України Документ 2341-III, чинний, поточна редакція — Редакція від 04.10.2021, підстава - 2147^a-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Про затвердження Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції : наказ М-ва внутрішніх справ і М-ва охорони здоров'я України від 9 листопада 2015 № 1452/735. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text>
4. Ревенок О. А., Олійник О. П. Сучасний стан судово-психіатричної експертизи та надання психіатричної допомоги особам із станами залежності від психоактивних речовин, які скоїли кримінальні правопорушення. Психосоматична медицина та загальна практика. 2018. Т. 3, № 4. URL: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/139>
5. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-те вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2012. – 608 с.
6. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник. / П. Л. Фріс. – К. : Атіка, 2014. – 488 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін. ; за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 2-е вид., перероб. і доп. – К. : Юрінком Інтер, 2014. – 480 с.
8. Кримінальне право (Особлива частина) : підручник. Т. 2 / за ред. О. О. Дудорова, С. О. Письменського.– Луганськ : Елтон-2, 2012. – 704 с.
9. Захист прав людини в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції: екологічні, економічні та соціальні аспекти: збірник матеріалів круглого столу (м. Маріуполь, 9 грудня 2020 р.). Маріуполь: Д о н Д У У , 2020. 105 с.
10. Закон України «Про судову експертизу» від 25 лютого 1994 року N 4038-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

11. Інструкція Міністерства охорони здоров'я України «Про проведення судовомедицинської експертизи» від 17.01.95 № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0254-95>.
12. Стеблинська О. С. Поняття, види та правове значення стану сп'яніння / О. С. Стеблинська // Форум права. 2010. № 4. – С. 859–864 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10soczsc.pdf>
13. Постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 09.02.2012 № 5-28кц11. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VS120128>
14. Постанова Колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 26.04.2018. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73758604>
15. Відділ управління превентивної діяльності ГУНП в Івано-Франківській області. 27.06.2016 р. URL: <http://www.sai.gov.ua/ua/news/0/8164.htm>
16. Тутов П. А. Злочини, вчинені у стані сп'яніння: кримінально-правова регламентація. Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2018. С. 102.
17. Герасименко О. І. Судова медицина: підручник для ВНЗ / О. І. Герасименко, А. Г. Антонов, К. О. Герасименко, Н. О. Комісарова, М. Л. Комісаров. Вид. третє, переробл. і допов. – К.: КНТ, 2016. – 630 с.
18. Постанова КМУ від 10 жовтня 2001 р. № 1306 Про Правила дорожнього руху. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text>
19. Кухарєва О.О. Тенденції зовнішньоекономічної безпеки України // Бізнес-навігатор. – Випуск 3 (64) (2021). – С. 75-79.

References:

1. Stratehiia pidvyshchennia rivnia bezpeky dorozhnogo rukhu v Ukraini na period do 2020 roku, skhvalena Rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.06.2017 № 481-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481-2017-%D1%80#Text>
2. Kryminalnyi kodeks Ukrainy Dokument 2341-III, chynnyi, potochna redaktsiia — Redaktsiia vid 04.10.2021, pidstava - 2147a-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok vyivlennia u vodiiv transportnykh zasobiv oznak alkoholnoho, narkotychnoho chy inshoho spianinnia abo perebuvannia pid vplyvom likarskykh preparativ, shcho znyzhuiut uvahu ta shvydkist reaktsii : nakaz M-va vnutrishnikh sprav i M-va okhorony zdorovia Ukrainy vid 9 lystopada 2015 № 1452/735. 2017. U R L: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1413-15#Text>
4. Revenok O. A., Oliinyk O. P. Suchasnyi stan sudovo-psykhiatrychnoi ekspertyzy ta nadannia psykhiatrychnoi dopomohy osobam iz stanamy zalezhnosti vid psykhoaktyvnykh rehovyn, yaki skoily kryminalni pravoporushennia. Psykhosomatychna medytsyna ta zahalna praktyka. 2018. T. 3, № 4. Ts R E: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/139>
5. Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna : pidruchnyk / Yu. V. Baulin, V. I. Borysov, V. I. Tiutiuhin ta in. ; za red. V. V. Stashysa, V. Ya. Tatsiia. – 4-te vyd., pererobl. i dopov. – Kh. : Pravo, 2012. – 608 s.
6. Fris P. L. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: Pidruchnyk. / P. L. Fris. – K. : Atika, 2014. – 488 s.
7. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna : pidruchnyk / M. I. Bazhanov, Yu. V. Baulin, V. I. Borysov ta in. ; za red. M. I. Bazhanova, V. V. Stashysa, V. Ya. Tatsiia. – 2-e vyd., pererob. i dop. – K. : Yurinkom Inter, 2014. – 480 s.
8. Kryminalne pravo (Osoblyva chastyna) : pidruchnyk. T. 2 / za red. O. O. Dudorova, Ye. O. Pysmenskoho. – Luhansk : Elton-2, 2012. – 704 s.
9. Zakhyst prav liudyny v umovakh yevropeiskoi ta yevroatlantychnoi intehtratsii: ekolohichni, ekonomichni ta sotsialni aspekty: zbirnyk materialiv kruhloho stolu (m. Mariupol, 9 hrudnia 2020 r.). Mariupol: D o n D U U , 2020. 105 s.

10. Закон Ukrainy «Pro sudovu ekspertyzu» vid 25 liutoho 1994 roku N 4038-XII [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.
11. Instruktsiia Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy «Pro provedennia sudovomedychnoi ekspertyzy» vid 17.01.95 № 6 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0254-95>.
12. Steblynska O. S. Poniattia, vydy ta pravove znachennia stanu spianinnia / O. S. Steblynska // Forum prava. 2010. № 4. – S. 859–864 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10coczc.pdf>
13. Postanova Sudovoi palaty u kryminalnykh spravakh Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 09.02.2012 № 5-28ks11. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VS120128>
14. Postanova Kolehii suddiv Druhoi sudovoi palaty Kasatsiinoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 26.04.2018. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73758604>
15. Viddil upravlinnia preventyvnoi diialnosti HUNP v Ivano-Frankivskii oblasti. 27.06.2016 r. URL: <http://www.sai.gov.ua/ua/news/0/8164.htm>
16. Tutov P. A. Zlochyny, vchyneni u stani spianinnia: kryminalno-pravova rehlamentatsiia. Ternopil'skyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet, Ternopil, 2018. S. 102.
17. Herasymenko O. I. Sudova medytyna: pidruchnyk dlia VNZ / O. I. Herasymenko, A. H. Antonov, K. O. Herasymenko, N. O. Komissarova, M. L. Komissarov. Vyd.tretie, pererobl. i dopov. – K.: KNT, 2016. – 630 s.
18. Postanova KМУ vid 10 zhovtnia 2001 r. № 1306 Pro Pravyla dorozhnoho rukhu. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF#Text>
19. Kuhareva, O.O. (2021). Tendencii zovnishn'oeconomichnoi bezpeki Ukraïni [Trends in foreign economic security of Ukraine]. *Biznes-navigator – Business Navigator*, 3 (64) (2021), 75-79 [in Ukrainian].